

BİREYSEL DEĞERLER ENVANTERİ'NİN DİLSEL EŞDEĞERLİK GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Tezer ASAN *

Fusun EKŞİ*

Aydın DOĞAN*

Halil EKŞİ **

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Roy (2003) tarafından geliştirilen “Personal Values Inventory” (Kişisel Değerler Envanteri) ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirliği çalışmasıdır. Araştırma toplam 200 üniversite öğrencisi (19-32 yaş aralığındaki 117 kadın ile 83 erkek öğrenci) üzerinde yürütülmüştür. Ayrıca dilsel eşdeğerlik analizi için 50 üniversite öğrencisi üzerinde iki hafta arayla ölçeğin Türkçe ve İngilizce formu uygulanmış sonuçlar karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Faktör analizi sonucunda ölçeğin orijinal formda olduğu gibi beş faktörden oluştuğu ve faktör yüklerinin .40 ile .76 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık kat sayısı .63 olarak bulunmuştur. Kriter geçerliliği analizi için “Kişisel Değerler Envanteri” ile bu ölçeğe eşdeğer ölçme araçlarından olan “Schwartz Değerler Ölçeği” tesadüfi olarak seçilen 50 öğrenciye uygulanmıştır. Sonuçlar Kişisel Değerler Envanteri Ölçeği’nde yer alan alt boyutlar ile Schwartz Değerler Ölçeği’nde yer alan alt boyutların paralellik gösterdiği görülmüştür. Tüm sonuçlar Kişisel Değerler Envanteri’nin dilsel eşdeğerlik ile yüksek düzeyde geçerlik ve güvenirliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar sözcükler: Değerler, bireysel değerler, geçerlik, güvenirlik, ölçek

SUMMARY

The aim of this research is to review the validity and reliability of the Turkish version of the Scale of PIV- Personal Values Inventory developed by Roy&Andersen (1996). The study was carried out on 200 university students. In addition, to analyse linguistic equivalence, Turkish and English versions of the scale were applied to 50 university students at different time periods (Turkish version was applied to the same students a week after the English versions were returned), and results were analysed by comparing them to each other, according to the results of *paired samples statistics and the t-test* the scale has linguistic equivalence. Factor analysis showed that like the original form of the scale, the scale consisted of five factors and factor loadings varied between .40 to .76. Cronbach Alpha internal consistency quotient of the scale was calculated as .63. To analyse criterion validity “Personal Values Inventory-PVI” and “Schwartz Values Inventory”, one of the equivalent scales to PIV, were applied to randomly chosen 50 people at different time periods. Pearson Product Momentum Correlation Analysis was used to determine whether

there is a significant relation between the answers for the two scales. The results showed that the sub-dimensions in Personal Values Inventory were parallel to the sub- dimensions

* Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi

** Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

in “Schwartz Values Inventory”. Overall results showed that “Personal Values inventory has high reliability and validity”

Key words: Values, personal values, validity, reliability, scale

“Değer” ve “değerlerin ölçülmesi” konuları uzun zamandır sosyal bilimlerin birçok alanında araştırma konusu olmuştur. Çünkü “değer” insan davranışını anlamada önemli bir kavramdır. Değerler bireyin hayatına yön verdiği gibi onun iş yaşamı boyunca karşılaştığı karar verme, problem çözüme, iletişim, motivasyon sağlama, kişisel gelişimini sürdürme ve öte yandan yine bireydeki bütünlüğü sağlayan ilkeler olarak tanımlanabilir. Değerler bu bakımdan yaşamımızı derinden etkilerler. Tecrübe ettiğiniz gerçekliğin önemli bir parçasıdır, varoluşumuzun anlamına katkıda bulunurlar (Kilby, 1973’den aktaran Özensel, s. 745).

Değer kavramı bizim kognitif muhtevamızın temel unsurlarıdır (Güngör, 1993, s. 54). İlk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan değer kavramı Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden türetilmiştir (Bilgin 1995’den aktaran Aydın, 2003, s. 122). Değerler bir kimsenin çeşitli insanları, insanlara ait nitelikleri, davranışları değerlendirirken başvurduğu bir kriterdir. Değer bir inanca değil, organize olmuş bir grup inanca karşılık geldiğinde daha üst düzey bir zihin organizasyonudur(Güngör, 1993, s. 19).

Rokeach (1973) değeri, belirli bir davranış ve varoluş amacının kişisel ve toplumsal olarak karşıtlarına tercih edilmesine dair kalıcı bir inanç, değer sistemini ise varoluş amacı ya da tercih edilen davranış tarzları ile ilgili inançların kalıcı bir organizasyonu olarak tanımlamıştır (aktaran Sağnak, 2005, s. 103). Rokeach, Kluckhohn ve Allport’un tanımlarını birleştirerek değeri hem bir tercih hem de arzu edilebilir bir kavram (Feather, 1975) olarak betimlemektedir (aktaran Sağnak, 2005, s. 103).

Değerler (i) kavram veya inançlardır, (ii) arzulanan sonuç veya davranışla ilgilidir (iii) belirli durumların ötesindedirler, (iv) davranışın belirlenmesi ve olayın değerlendirilmesinde belirleyicidirler ve (v) göreceli önemlerine göre sıralanırlar (Aavik ve Allik, 2002).

Değer kavramı farklı alanlarca farklı şekillerde tanımlanmıştır. Burada ağırlıklı olarak psikoloji ve sosyoloji alanındaki tanımlamalar temel alınmıştır. Psikolojik açıdan değerler, kişiliğin oluşumunda motivasyonel öğelerin merkezinde yer alır. Psikologlar değerleri genellikle erken yaşlarda gelişimsel süreçler yoluyla kazanılan bireylerin davranışsal tercihleri olarak tanımlar. Değer konusu daha çok sosyal psikoloji alanında incelenen bir konudur (Sağnak, 2004).

Değerlerin incelenmesi hem bireyleri hem içinde buldukları kültürleri ve örgütleri anlamakta temel bir yöntemdir. Bilişsel düzeyde baktığımızda öncelikleri o kişinin inançlarını, tutumlarını, davranışlarını ve neyin istenilir olduğunu anlamamızda anahtar kavramdır, kültürel düzeyde ise farklı kültürel grupların değer sistemlerini anlamak bu kültürün karakteristiklerini anlamakta önemlidir (Roy, 2003, s.1-2).

Değerler; kişilik, tutum, algı ve motivasyonları anlamak için temel oluşturduğundan, örgütsel davranışta anahtar bir rol oynar ve bu nedenle de örgütsel davranış araştırmalarında oldukça önemlidir (Robbins, 1992 & Tracy, 1989’dan aktaran Sağnak, 2004).

Bireysel değerler, grup değerleri, örgütsel değerler gibi türler içinde burada bireysel değerler üzerinde durulacaktır. Etik ve sorumlu davranış kişisel değerlerden kaynaklanır.

Kişisel değerlerin ölçülmesi; sürekli gelişim ve etik değerlere bağlı ve sorumlu bir toplumun sürekliliği için önemlidir (Roy, 2003).

Yavuz'a (2007) göre değerlerin fonksiyonu üç türdür:

- 1) Bilinçli varlığın kendini zaman ve mekânda gerçekleştirmesi olarak ortaya çıkması
- 2) Kültürel anlam tarafından şekillenen tarihi kimliğin tezahürü
- 3) Tarihi öznenin sürekliliği (s. 90).

Değerlerin işlevleri Fichter (1990) tarafından ise şu şekilde tanımlanmaktadır:

- 1) Bireyin çevresindekilerin gözünde nerede durduğunu bilmesine yardım eder.
- 2) Değerler, kişilerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesnelere üzerinde odaklar. Bu değerli nesne, her zaman birey veya grup içinde en iyi olmayabilir ancak o nesne için çaba gösterilmesine yol açar.
- 3) Sosyal olarak kabul edilebilir davranışın şemasını çizerler.
- 4) Değerler, kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirmesinde rehberlik ederler.
- 5) Sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır, onaylanmayan davranışı engeller.
- 6) Dayanışma aracı olarak da işlev görür, ortak değerler insanları birleştirir (aktaran Özensel, 2003, s. 233).

Değerler hakkındaki tanımlamalar Aydın (2003, s.122) tarafından şöyle özetlenmektedir.

- Değerler; inançları içeren ve dolayısıyla da aşkınlıklar taşıyan olgulardır.
- Fertlerin yapı ettiklerini rasyonelleştirip içselleştirmelerine imkân verirler.
- Genelde ilgi gösterilen, arzu edilen şeylerdir.
- Her alanla ilgilidirler ana alanların kendine özgü değerleri vardır.
- Farklı kaynak ve içeriklere sahip olsalar da bir biçimde sosyaldirler.

Değerleri birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Değerler, kişilerin bilişsel kurgulamalarının başlıca unsurlarıdır. Değerler arasında üst düzeyde bir uyumun oluşumu, kişinin çevreye uyumunun ön şartlarından biridir. Bu bireylerin tutarlı davranışlar sergilemelerin de nedenidir (Özensel, 2003, s. 227).

Değerlerle ilgili ilk ölçme çalışmaları 1928 yılında Spranger tarafından yapılmıştır. Spranger kişilerin altı temel değer tipinden birine gireceğini belirtmişti. 1937 yılında Lurie, Spranger'in altı değer tipini somut olarak kanıtlamak için 144 madde üzerinde faktör analizi yapmıştır. Bunun sonucunda sosyal, kültür karşıtı, teorik ve dini olmak üzere dört temel,

açık fikirlik, pratiklik ve estetik olmak üzere üç alt faktör ortaya çıkmıştır. Spranger'ın çalışmaları değerler ölçeğinin ilk versiyonuna ilham vermiştir (Roy, 2003, s. 15).

Daha sonra 1956 yılında Morris tarafından "Yaşam Yolları" (Ways of Life) adlı bir ölçek geliştirilmiş ve on üç farklı yaşam biçimini tasvir eden paragraf insanlara sunulmuş ve bu metinlerdeki ne kadar sevdiğini derecelenmeleri istenmiştir. Değişik milletlere uygulanan sonuçlardan beş faktör elde edilmiştir:

- a) Sosyal kısıtlama ve oto kontrol
- b) Haz ve eylemde ilerleme
- c) Kendini çekme ve öz yeterlilik
- d) Alıcılık ve sempatik ilgi
- e) Kendine düşkünlük.

Rokeach'ın (1967) İnanç Sistemi Teorisi onun değerlerin ölçülmesi yaklaşımı için temel oluşturdu. Rokeach'a göre iki tür değer vardır. Bunlar amaç/sonal değerler (terminal values) ve araç değerler (instrumental values). Rokeach'ın araç değerlerine örnek olarak sorumlu ve yardımcı olmak gibi özellikleri sayabiliriz. Amaç değerlere örnek olarak ise; rahat bir yaşam, özsaygı gibi amaçlar sayılabilir. Rokeach'ın değer araştırmalarında on sekiz amaç değer katılımcılara önem sıralamasına sokması için verilir. Aynı uygulama on sekiz araç değer içinde geçerlidir. Geliştirilmesinden bu yana Rokeach'ın değer ölçeği en popüler değer ölçme aracı olmuştur.

Rokeach ve Regan'a (1980) göre değerler insanların kişiliğindeki zaman içerisindeki süreklilik kadar değişiminde açıklayıcıdır. Değer sistemleri genelde zaman içinde kalıcı olarak algılandığından kişilikteki süreklilik ve aynılığı açıkladığı düşünülür. Oysa değerler gelişimin, sosyal ortamların/durumların, kişiler arası ilişkilerin sonucu olarak kişideki sürekli değişimi de açıklar. Rokeach'ın (1974) 1968-1971 yılları arasında Amerikan toplum değer sistemindeki değişim ve stabilizeyi değerlendiren çalışmasında genel olarak rahat yaşam ve temiz olmak değerlerinin öneminin azaldığının başarıma duygusu ve yeterli olma değerlerinin öneminin arttığını, aynı şekilde eşitlikçilik, güzel bir dünya gibi değerlerin öneminin arttığını ortaya koymuştur.

England'ın (1967) geliştirdiği bir ölçek olan Bireysel Değerler Ölçeği ise yöneticilerin bireysel değerlerini ölçmek için geliştirildiğinden iş ortamlarında daha çok kullanılmıştır. Schwartz ve Bilsky (1987) ise bir değer teorisi geliştirdiler ve her bir değere ait motivasyon üzerine odaklandılar. Schwartz (1992) Değer Araştırması ise on değerden oluşan bir ölçektir. Bu değerler Güç, Başarı, Hazcılık, Uyarılma Öz-Denetim, Evrensellik, Yardımsızlık, Geleneksellik, Uyum ve Güvenlik değerleridir. Ölçekte katılımcılara elli altı maddeli 1'den 7'ye kadar önemine göre derecelenmeleri istenir. Böylece katılımcıların bu on değere göre profili belirlenir. Stern, Dietz ve Guagnona (1998) ise Schwartz'ın elli altı maddelik ölçeğinin kısa formunu geliştirmişlerdir. Bunlar dışında da gerek iş değerleri gerekse bireysel değerler alanında çok sayıda araştırma yapılmıştır (aktaran Roy, 2003, s. 25-26).

Aydın'ın (2003) Konya'da gençliğin değer algısı üzerine üç yüz katılımcı üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada kullandığı ölçme aracı geleneksel ve modern değerleri belirlemekteydi. Sonuç olarak, modern değerlerde özgürlük, kendine saygı ve insan hakları

gibi bireyselliği vurgulayan değerlerin önceliği olduğu bulunmuştur. Ayrıca yaşam yerinin şehir olması, eğitim seviyesinin yükselmesi, aile gelir seviyesinin yüksekliği ve yüksek düzey baba eğitimi modern değerlerle bağımlı bulunmuştur.

Sağnak'ın (2007) 2003-2004 öğretim yılında Erzincan merkez ilçesinde bulunan Lise 3. Sınıflardaki öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmaya 350 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın amacı bu öğrencilerin okulun örgütsel değerlerine ilişkin algıları ile kişisel değerleri arasındaki uyum düzeylerini belirlemektir. Araştırmada Mc Donald ve Gandz'in (1991,1992) geliştirdiği 24 değer boyutu kullanılmıştır. Sonuç olarak ortaöğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin örgütsel değerlere ilişkin sırasıyla itaat, formellik, düzenlilik, ekonomi ve ahlakî tutarlılık değerlerinin ilk beş sırada; düşüncelilik, nezaket, sosyal eşitlik, neşe ve otonomi değerlerini son beş sırada algıladıkları görülmüştür. Öğrencilerin okullarını statüko yönelimli örgütler olarak algıladıkları görülmektedir. Öğrencilerin kişisel değer sistemlerinde sırayla adil olmak, ahlakî tutarlılık, açıklık, düşüncelilik ve açık görüşlülük değerlerinin ilk beş sırada; ekonomi, tedbirlilik, denemeye açıklık, itaat ve formellik değerlerinin son beş sırada tercih edildiği sonucuna varılmıştır. Bireysel değerlerde ise ilişki yönelimli değerler öncelikli iken statüko yönelimli değerler sonlardadır.

Gömlüksiz'in (2007) Elazığ İl merkezinde on bir genel liseden toplam 700 öğrenci üzerine yaptığı araştırmada araştırmacının geliştirdiği beşi modern beşi geleneksel olmak üzere on toplumsal değer 40 tutum maddesinden oluşan "Toplumsal Değer Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Sonuçta, kız öğrencilerin çevre konularına daha duyarlı oldukları, insan hakları konularında cinsiyetler arası anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Araştırmada geleneksel toplumsal değerlerin kız öğrenciler tarafından daha fazla benimsendiği görülmüştür. Yine sorumluluk sahibi olmak, dürüstlük gibi davranışların kızlar tarafından daha fazla benimsendiği bulgular arasındadır.

Özensel'in (2007) Türkiye'nin yedi ilinden lise son sınıf öğrencilerinden 1391 kişiye uygulanan değerler ölçeği sonucunda ise gençlerin bireysellik istencine önem verdikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra, sosyal düzenin istikrarı, sosyal adaleti sağlama, demokratik yapı, refah içinde bir yaşamı paylaşma ve yardımlaşma gibi değerlerin öne çıktığı görülmüştür.

Cafoğlu ve Akar'ın (2007) 792 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma da ahlakî değerlerin davranışa yansımalarının oluşturduğu örgüt ikliminin algılanması üzerinde odaklanmıştır. Araştırmacıların geliştirdiği "Ahlakî Değerler Ölçeği"nin katılımcılara uygulandığı araştırma sonucunda saygı ve dürüstlük, bağımsız düşünebilme, başarılı arkadaşlarını takdir edebilme gibi değerlerin öne çıktığı görülmüştür.

Avcı'nın (2007) üniversite öğrencilerinin bireysel ve toplumsal değerlere bakışı ile ilgili araştırmasına 383 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda "aile" kurumunun gençler arasında önemini kaybetmeye başladığı, sigara ve alkol kullanmadaki alışkanlık düzeyinde artışlar olduğu, bilgiye verilen değer azaldığı, bireysel yararın ön plana çıkması gibi sonuçlar gözlenmiştir.

Sağnak'ın (2005) Erzincan İl merkezinde görevli 63 okul yöneticisi ve 545 öğretmen üzerinde gerçekleştirdiği araştırmanın amacı bireysel ve örgütsel değer uyum düzeylerinin belirlenmesiydi. Sağnak araştırmasında McDonalds ve Gandz'in geliştirdikleri değer boyutlarını kullanmışlardır. Araştırma sonucunda yöneticilerin kişisel değerleri ile örgütsel değer algıları arasında büyük benzerlikler bulunduğu, sadece ekonomi ve işbirliği değer boyutlarında uyum olmadığı gözlenmiştir. Öğretmenlerin de formellik ve itaat değer boyutlarında uyum olmadığı diğer boyutlarda uyum olduğu saptanmıştır.

Aavik ve Allik (2002) Estonya dilindeki değer ifadeleri üzerinde faktör analizi işlemi gerçekleştirmişlerdir. Sonuçta değerlerin altı temel grupta toplandıklarını, bunların iyilikseverlik, kendini geliştirmek, açık fikirlilik, hazcılık, muhafazakârlık ve kendini gerçekleştirme olduğu görülmüştür. Bulunan değer kategorilerinin Schwartz'ın motivasyonel değer tipleriyle benzeştiği görülmüştür.

Elizur ve Sagie'nin (1999) bireysel değerlerin türleri; iş ve yaşam değerlerinin yapısal analizi adlı araştırmasına 165 İsraili çalışan katılmıştır. Araştırmacılara göre iş ve yaşam değerlerinin temel yapılarında benzerlik olmasına rağmen, kişiye göre bunların önem derecesi sıralaması farklılık arz etmektedir.

Sagie, Kantor, Elizur ve Barhoum (2005) ise yaptıkları çalışmada bireysel değerler bireysel ve kolektif boyutları açısından incelenmiştir. Araştırmanın yapıldığı İsraili ve Filistinli katılımcıların genel yaşam ve iş değerleri arasında benzerlikler olduğu görülmüştür. Bu benzerlikler yanı sıra özel ve genel değer yargıları arasındaki ayrılık İsrailiiler arasında daha fazladır. İsrailiiler bireysel değerlerini özel hayatlarını yönlendirirken daha fazla dikkate alırken toplumsal yaşamla ilgili değerleri daha önemsiz görürler.

Devos, Spini ve Schwartz'ın (2002) değer çatışmaları ve örgütlerde güven üzerine 265 üniversite öğrencisi üzerine yaptığı çalışmada muhafazakâr değerlerin sıralamada öncelikli olmasıyla kurumlara olan güven olumlu ilişkili bulunurken değişime açıklık değerinin üst sıralarda olmasıyla kuruma güvenin olumsuz ilişkili olduğu bulunmuştur. Başka bir ifadeyle kurumlara güvenle güvenlik, uyumluluk, gelenek gibi değerler olumlu kendine yönelimlilik olumsuz ilişkilidir.

McCarty ve Schrum (2000) ise bireysel değerlerin ölçülmesinde sıralama ve dereceleme tarzı değer ölçümlerini karşılaştırmıştır. Katılımcıların kendilerinin en önemli ve en önemsiz değerlerini seçerek yaptıkları karşılaştırmalarda, katılımcıların değerlere karşı algıladıkları psikolojik mesafenin arttığı gözlenmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı Roy (2003) tarafından geliştirilen "Personal Values Inventory" [Bireysel Değerler Envanteri] isimli ölçme aracının geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını gerçekleştirmektir.

YÖNTEM

Araştırma, bir ölçek uyarlama çalışması niteliğindedir. Araştırmanın amaçlarına uygun olarak ölçek Roy (2003), tarafından oluşturulan "Personal Values Inventory" (Kişisel Değerler Envanteri) ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması işlemlerini içermektedir.

Araştırmada Roy (2003) tarafından oluşturulan "Kişisel Değerler Envanteri" ölçeğinin Türkçe'ye çevrilmesi, dilsel eşdeğerlilik analizinin yapılması ve bu analizlerden sonra ölçeğin seçinle örneklem grubuna uygulanarak her bir maddenin madde toplam, madde kalan, güvenilirlik analizlerinin yapılması; faktör analizi ile eşdeğer maddelerden oluşan faktör gruplarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin geçerliliği için Schwartz Değerler Ölçeği ile karşılaştırılmalı korelasyon sonuçlarının analiz edilmesi amaçlanmıştır.

ÇALIŞMA GRUBU 1

Evren ve Örneklem

Örneklemin belirlenmesinde araştırmada kullanılan ölçekteki toplam madde sayısı göz önünde bulundurularak heterojen sonuçlar vermesini sağlayabilmek üzere madde sayısının 3 katından fazla örnekleme ulaşılabilmek hedeflenmiştir Anadolu ve Avrupa yakasındaki üniversitelerde bulunan üniversitelerden random (tesadüfi) olarak yapılan seçimlerin ardından örneklem belirlenmiştir.

Buradaki amaç genelleme yapmak için bu çeşitliliği sağlamak değil, tam tersine çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Evreni temsil edecek öğrencilerin seçimi, örneklem seçiminde temel kural olan “*yansızlık ilkesi*” ne uyularak yapılmıştır. Kişisel Değerler Envanteri’nin dilsel eşdeğerlilik çalışması, İstanbul Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği öğretim üyelerinden tesadüfi olarak seçilen 30 kişilik bir gruba uygulanmıştır Kişisel Değerler Envanteri’nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller bölümlerinde öğrenim gören 200 üniversite öğrencisi ile yapılmıştır. Bu öğrencilerin 117’si (% 58,5) kadın ve 83’ü (%41,5) erkek öğrencidir.

ÇALIŞMA GRUBU 2

Veriler ve Toplanması

Araştırmada Roy (2003) tarafından geliştirilen PVI (Personel Values Inventory:Kişisel Değerler Envanteri) beşli Likert tipinde veri toplama aracı olarak kullanılmıştır

Anderson ve Roy tarafından kişisel değerlerin farklı yönlerini değerlendirme amaçlı olarak tasarlanan bir ölçek geliştirilmiştir. Kişisel Değerler Envanteri ile ilgili çalışmalar Lisanslı bir psikolog ve bir üniversite profesörü olan Dr. William Anderson tarafından 1996 yılında başlatılmıştır. Araç geliştirme, veri toplama ve geçerlik prosedürleri aşamalarında araştırmacılar araç geliştiriciyle birlikte çalışmışlardır. Ölçeğin geliştirilmesi süreci, *çekirdek kişisel ilgi değerlerini* (values of interest) belirlemeye dönük ölçüleri tanımlamayan, konuyla ilgili ölçeklerin belirlenmesi için geniş bir literatür taramasıyla başlamış; bu alanda çalışmalar yürüten uzmanların da fikirleri alınarak bir *çekirdek kişisel değer yapıları modeli* tanımlanmıştır. Bu çalışmalar sonucunda bireyin bütün olarak gelişimi ve bireyin huzuru için yedi çekirdek temel değerler esas olduğu kabul edildi. Bu değerlerin, bireyin huzur ve sağlığı için aile, iş ortamı, zihin sağlığı, fiziksel sağlık, duygusal, sosyal alanlar gibi yaşam alanlarına dahil edilmeleri gerekmektedir. Bu aşamada niyet; dürüstlük, güven, disiplin, saygı, adanmışlık, paylaşma, ve affetme değer boyutlarını değerlendiren bir ölçü elde etmekte (Roy, 2003).

Ölçek geliştirmenin birinci aşaması madde yazımı için çok sayıda kaynaktan yararlanılmasından oluşmaktaydı. Middle Tennessee’den üniversite psikoloji bölümü öğretim görevlilerinden, psikologlardan, değerlerle ilgilenen rehabilitasyon profesyonellerinden oluşan altı üyeli bir panel maddeleri oluşturmak üzere odak grup oluşturdu. Bu konulardaki uzmanlar arasındaki toplantılar yukarıda belirtilen yedi değer

gibi kişisel değerleri yansıtacak bir maddeler havuzu belirlenmesi üzerinde yoğunlaştı. Her panel üyesi her bir değerle ilgili 25 soru oluşturdu. Anket hazırlamaya yönelik bu prosedür DeVellis (1991) tarafından önerilmektedir. Tüm maddeler dil ağırlığı olarak Seviye 6 (İlköğretim 6. sınıf okuma düzeyi) Okuma Materyali seviyesinde yazıldı. Ölçek maddelerinin içerik geçerliği, oluşturulan maddelerin ilgi yapılarını (constructs of interest) yansıtıp yansıtmadığını da kontrol eden, ölçek maddelerinin anlaşılabilirliğini kontrol eden uzmanlar paneli tarafından gerçekleştirildi. Ankete dahil edilmek üzere tutulacak maddelerin seçimi odak grup yorumları ve değerlendiricilerin (judges) hem fikir oldukları ki bu da 140 maddelik bir havuz teşkil etmekteydi- maddelere dayanmaktaydı. Tepkilerin alınması için 5'li Likert Tipi (1. Beni hiç tanımlamaz, 2. Beni nadiren tanımlar, 3. Beni bazen tanımlar, 4. Beni genellikle tanımlar, 5. Beni her zaman tanımlar- şeklinde ifade edildiği) ölçeği kullanıldı. Bu şekilde her bir madde kişisel değerlerle ilgili ifadeye ilişkin olarak bireyin katılma, ya da katılmamasının derecesini belirten bir tepkiyi anlatmaktadır (Akt. Roy, 2003).

Madde geliştirme aşamasında Likert (DeVellis tarafından belirtildiği şekilde 1991) tarafından önerildiği şekilde, maddeleri azami uzunluk düzeyinde tutarak maddelerin anlaşılabilirlik düzeyini arttırmak ve maddeler arasında tekrarlardan kaçınılmaya da çalışılarak, olumlu ve olumsuz şekilde ifade edilmiş maddeler arasında bir denge sağlanmaya çalışıldı. 140 maddelik havuzuyla Kişisel Değerler Envanteri Middle Tennessee'deki bir devlet üniversitesinde bir grup lisans ve yüksek lisans öğrencisine pilot olarak uygulandı. Madde analizi ve maddelere ait faktör yüklerinin gözden geçirilmesinin ardından, 65 madde daha çıkartıldı, bu şekilde envanterin son hali 80 sorudan oluşmaktaydı. Bu 80 madde bir anket formuna dönüştürüldü ve aşağıdaki kişisel değer yapılarını (constructs) ölçmek için kullanıldı. Ölçülmesi amaçlanan Kişisel Değer Yapıları: "Dürüstlük, Güven, Disiplin, Saygı, Adanmışlık, Paylaşma, Affetme" olarak belirlendi (Roy, 2003).

Araştırmada "Kişisel Değerler Envanteri" ölçeği araştırmacılar tarafından Türkçe'ye kazandırılması analizlerine başlamadan önce ölçeğin kullanıldığı Roy'un (2003) orijinal çalışmasında faktör analizi ile ölçekten çıkarılan 25 soru ölçeğe dahil edilmedi. Ölçme aracının son hali olarak 55 soru çalışmaya dahil edildi. Araştırmada kullanılan Kişisel Değerler Envanteri Ölçeği yapılan faktör analizi sonucunda orijinal çalışmada olduğu gibi 5 alt gruptan oluşmuştur. Ölçek "disiplin ve sorumluluk, güven ve bağışlama, dürüstlük ve paylaşım, saygı ve doğruluk, paylaşım ve saygı" alt boyutlarından oluşmaktadır.

ÇALIŞMA GRUBU 3

Kriter Geçerliliği

Kriter geçerliliği için eşdeğer bir çalışma olan "Schwartz Değerler Ölçeği" kullanılmıştır. Schwartz, değer yöneliminin içerik ve yapısı hakkında aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 60'ı aşkın ülkede empirik olarak desteklenen bir teori geliştirmiştir. 56 değer üzerine temellenen bu model, motivasyonel olarak farklı 10 değer tipini içerir. Bu 10 tip, dünya kültürlerinde kabul edilen temel değerlerin geniş bir dağılımını kapsar ve 10 değer tipi arasındaki ilişkilerin evrensel olarak yakın bir yapısını tanzim eder. (Mehmedoğlu, 2004). Schwartz'ın (1992) belirlediği ve evrensel değer tipleri olarak kabul edilen 10 temel değer ve bunların içerdikleri alt değerler bulunmaktadır.

ÇALIŞMA GRUBU 4

Dilsel Eşdeğerlik Çalışması

“Kişisel Değerler Envanteri”nin Türkçe’ye çevrilmesi: Başka bir ülkede geliştirilmiş bir ölçme aracının geçerli ve güvenilir biçimde kullanılabilmesi için uyarlama çalışmasının birçok aşamadan geçmesi gerekmektedir.

Dilsel eşdeğerlik çalışması, hem her bir test maddesinin Türkçe’ye çevrilme işleminde bir hata olup olmadığını, hem de her test maddesinin ifade ettiği anlamı ne derece yansıttığını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Dilsel eşdeğerlik çalışmasında sırayla aşağıdaki işlemler yapılmıştır:

a) **Çeviri süreci:** Öncelikle “Kişisel Değerler Envanteri Ölçeği” orijinal ölçek formu her iki dili çok iyi düzeyde bilen, alanında uzman sekiz kişiye çevrilmiştir. Ölçek Yıldız Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü’nde bulunan iki öğretim görevlisi ve iyi derecede İngilizce bilen altı kişi, toplam sekiz kişi tarafından Türkçe’ye çevrilmiştir.

b) **Çevirinin değerlendirilmesi:** Bu formlar üzerinde yapılan çalışmalarla sorunlu görülen maddeler araştırmacılar tarafından tekrar ele alınıp değerlendirilmiş ve çeviriler araştırmacılar tarafından incelenip gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu analizlerden sonra geçici bir Türkçe form oluşturulmuştur. Çeviri sürecinin tüm aşamaları boyunca her ifadenin anlam açısından Türkçe’de en iyi biçimde nasıl ifade edilebileceği ana kriter olarak alınmıştır. Araştırmacının danışmanın görüş ve yönlendirmeleri de dikkate alınmıştır. Çeviri sürecinde Türk kültürüne uymayan tanımlamaları belirlemek amacıyla kültüre ilişkin değerler göz önüne alınmış ve kelime kelime tercüme yapmaktan kaçınılmıştır. Ayrıca konuşma dilinde sık kullanılmayan veya mesleki anlam içeren kelimelerin daha basit ve anlaşılır olarak ifade edilmesine özen gösterilmiştir.

c) **Eşdeğerlik ve güvenilirlik çalışması:** Bu oluşturulan formlar İngilizce hazırlık sınıfı okuyan, eğitimlerini dört sene boyunca İngilizce olarak sürdüren ve İngilizce öğretmenliği alanında çalışan bundan dolayı da Türkiye koşullarında üst derece İngilizce düzeyine sahip, İstanbul Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği öğretim üyelerinden 30 kişilik bir gruba üç hafta ara ile iki kez uygulanmıştır.

Bu iki uygulama arasında hem maddeler hem de alt ölçekler bazında korelasyon katsayılarına ve ilişkili grup t testi sonuçlarına bakılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen istatistik analizlerinin bulgularına yer verilmiştir.

ARAŞTIRMAYA KATILANLARIN DEMOGRAFİK VERİLERİ

Tablo 1: Araştırmaya Katılanların Cinsiyete Göre Dağılımı Grafiği

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	117	58,5
Erkek	83	41,5
Toplam	200	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 58,5’i kadın, % 41,5’i de erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 2: Dilsel eşdeğerlik için ilişkili grup t testi Sonuçları

M	x	Ss	t	r	M	x	Ss	t	r
1	4,16	0,91	0	1	29	3,36	1,06	0,27	0,78
	4,16	1,01				3,33	0,92		
2	4,03	1,03	-0,25	0,8	30	4,8	0,4	0,84	0,4
	4,06	1,14				4,66	0,8		
3	4,36	0,88	-2,62	0,03	31	1,7	1,02	1,14	0,26
	4,56	0,93				1,5	0,86		
4	1,83	1,01	0,29	0,76	32	4,36	0,66	-2,53	0,01
	1,8	1,03				4,6	0,56		
5	4,53	0,57	-2,11	0,04	33	3,23	1,33	1,22	0,23
	4,66	0,47				3,06	1,31		
6	2,76	1,04	-0,21	0,83	34	3,93	1,01	0,18	0,85
	2,8	1,06				3,9	0,92		
7	4,3	0,91	0,7	0,48	35	4,76	0,5	0,57	0,57
	4,23	0,97				4,73	0,52		
8	2,3	1,08	1,43	0,16	36	2,13	1,4	-1,75	0,09
	2,03	0,99				2,36	1,42		
9	4,03	0,96	0,27	0,78	37	4,56	0,56	1	0,32
	4,23	0,9				4,5	0,73		
10	2,3	1,11	0	1	38	4,63	0,55	2,69	0,01
	2,3	0,87				4,43	0,67		
11	1,46	0,73	-1,27	0,21	39	4,53	0,5	-1,79	0,08
	1,7	1,08				4,63	0,49		
12	1,46	0,86	0,57	0,57	40	4,63	0,71	-0,32	0,74
	1,4	0,81				4,66	0,66		
13	4,63	0,66	0,57	0,57	41	3,53	1,07	-1,54	0,13
	4,56	0,77				3,7	0,95		
14	3,2	0,99	0	1	42	4,3	0,53	-0,62	0,53
	3,2	1,06				4,36	0,66		
15	3,76	1,1	1,36	0,2	43	3,53	0,68	-1,53	0,13
	3,6	1,13				3,73	0,73		
16	4,7	0,7	3,67	0	44	4,7	0,46	1,14	0,26
	13,5	1,71				4,6	0,56		
17	4,83	0,37	0	1	45	4,56	0,5	-0,57	0,57
	4,83	0,37				4,63	0,66		

Tablo 2'in devamı

M	x	Ss	t	r	M	x	Ss	t	r
18	4,56	0,62	0,25	0,8	46	3,16	1,08	0,51	0,6
	4,53	0,73				3,03	1,21		
19	4,4	0,93	-1,22	0,23	47	4,6	0,56	0,49	0,62
	4,56	0,62				4,53	0,73		
20	4,63	0,66	0	1	48	4,66	0,66	0,44	0,66
	4,63	0,88				4,63	0,66		
21	1,63	0,85	-1,33	0,19	49	3,56	1,07	-1,00	0,32
	1,96	1,32				3,66	1,15		
22	4,16	0,64		0,32	50	4,2	0,99	-0,64	0,52
	4,3	0,74				4,3	0,87		
23	4,36	0,85	-1,79	0,08	51	1,6	1,16	0,37	0,71
	4,46	0,81				1,56	1,07		
24	3,86	0,81	-1,43	0,16	52	4,43	0,85	1,76	0,08
	4	87				4,16	0,98		
25	3,76	0,81	0,82	0,41	53	4,63	0,55	0,32	0,74
	3,66	0,71				4,6	0,56		
26	4,53	0,57	0,29	0,76	54	3,56	0,85	-1,53	0,13
	4,5	0,77				3,76	0,87		
27	4,56	0,56	0,32	0,32	55	4,43	0,81	2,16	0,03
	4,53	0,57				4,1	0,88		
28	3,33	1,02	-0,29	0,76					
	3,36	1,27							

Kişisel Değerler Envanteri dilsel eşdeğerliliğin saptanması amacıyla 30 kişiye uygulanmış olup toplam 55 soruda yapılan Paired-samples t-testi sonuçlarına göre; t değerinin anlamlılık değeri 0,05'ten küçük olduğu tespit edilen ve bu nedenle İngilizce ile Türkçe sorulara verilen yanıtlar arasında anlamlı farklılığın bulunduğu görülen 3., 5., 16., 32., 38. ve 55. sorulara verilen yanıtların korelasyon değerlerinin 3., 5., 16., 32., 38. ve 55. sorularda 0,05 değerinden büyük olduğu görüldü.

Tablo 3: Dilsel eşdeğerlik için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları Sonuçları

	N	r	p
tur_01 & ing_01	30	0,858	0
tur_02 & ing_02	30	0,787	0
tur_03 & ing_03	30	0,86	0
tur_04 & ing_04	30	0,82	0
tur_05 & ing_05	30	0,797	0
tur_06 & ing_06	30	0,673	0
tur_07 & ing_07	30	0,849	0
tur_08 & ing_08	30	0,53	0,003
tur_09 & ing_09	30	0,747	0
tur_10 & ing_10	30	0,573	0,001
tur_11 & ing_11	30	0,443	0,014
tur_12 & ing_12	30	0,709	0
tur_13 & ing_13	30	0,615	0
tur_14 & ing_14	30	0,644	0
tur_15 & ing_15	30	0,805	0
tur_16 & ing_16	30	0,1	0,599
tur_17 & ing_17	30	0,76	0
tur_18 & ing_18	30	0,447	0,013
tur_19 & ing_19	30	0,603	0
tur_20 & ing_20	30	0,462	0,01
tur_21 & ing_21	30	0,264	0,158
tur_22 & ing_22	30	0,462	0,01
tur_23 & ing_23	30	0,934	0
tur_24 & ing_24	30	0,821	0
tur_25 & ing_25	30	0,633	0
tur_26 & ing_26	30	0,622	0
tur_27 & ing_27	30	0,524	0,003
tur_28 & ing_28	30	0,878	0
tur_29 & ing_29	30	0,783	0
tur_30 & ing_30	30	0,106	0,578
tur_31 & ing_31	30	0,49	0,006
tur_32 & ing_32	30	0,678	0
tur_33 & ing_33	30	0,84	0

Tablo 3'ün devamı

	N	r	p
tur_34 & ing_34	30	0,508	0,004
tur_35 & ing_35	30	0,806	0
tur_36 & ing_36	30	0,868	0
tur_37 & ing_37	30	0,871	0
tur_38 & ing_38	30	0,801	0
tur_39 & ing_39	30	0,813	0
tur_40 & ing_40	30	0,678	0
tur_41 & ing_41	30	0,836	0
tur_42 & ing_42	30	0,549	0,002
tur_43 & ing_43	30	0,497	0,005
tur_44 & ing_44	30	0,578	0,001
tur_45 & ing_45	30	0,433	0,017
tur_46 & ing_46	30	0,257	0,171
tur_47 & ing_47	30	0,369	0,045
tur_48 & ing_48	30	0,806	0
tur_49 & ing_49	30	0,882	0
tur_50 & ing_50	30	0,6	0
tur_51 & ing_51	30	0,907	0
tur_52 & ing_52	30	0,605	0
tur_53 & ing_53	30	0,506	0,004
tur_54 & ing_54	30	0,59	0,001
tur_55 & ing_55	30	0,51	0,004

Envanterin bu sonuçlara göre İngilizce ve Türkçe örnekleri arasında eşdeğerliliğe sahip olduğu tespit edildi.

GEÇERLİLİK ANALİZLERİ

Madde analizleri, her hangi bir ölçme aracının bütününde ya da alt ölçeklerinde bulunan maddelerin bütünde veya alt ölçeklerde anlamlı olarak yer alıp almadıkları amacıyla yapılmaktadır.

Faktör analizi, yorumlanması oldukça güç olan birçok ilişkiyi açıklayan, birbirleriyle korelasyonu olan maddeleri yapısal olarak anlamlı, nispeten bağımsız faktörler altında toplayan çok değişkenli bir analiz tekniğidir. Faktör analizi çok sayıda değişkenden (maddeden) bu değişkenlerin birlikte açıklayabildikleri az sayıda tanımlanabilen anlamlı

yapılara (faktörlere) ulaşmayı amaçlar (Büyüköztürk, 2002, akt. Otrar, 2006).

Elde edilen yük değeri, bir maddenin tanımlanacak olan bir alt boyutta (faktörde) yer alıp almamasında kullanılan kritik değeridir ve maddenin söz konusu faktörle olan ilişkisini gösterir. Yük değerinin yüksek olmasına bağlı maddenin söz konusu faktör altında yer almasını meşrulaştıran bir değerdir. Belli bir grup madde bir faktörün altında yüksek yük değeri ile bulunuyorsa, bu maddeler ilgili faktörü tanımlayan/ölçen maddeler olarak yorumlanırlar. Genellikle bir maddenin yük değerinin 0.45 ve daha yüksek olması beklenirse de bu değer 0.30'a kadar indirgenmesi kabul görmektedir. Faktör yapılarının belirlenmesi amacıyla kullanılabilen farklı teknikler bulunmakla birlikte temel bileşenler analizi (Principal Component Analysis) literatürde çok sık kullanılan yöntem olarak göze çarpmaktadır (Kleinbaum, Kupper ve Muller, 1987, Zeller ve Karmines, 1978, Akt. Otrar, 2006).

Temel bileşenler analizi, yönlendirme öncesinde maddelerin birbirleriyle olan korelasyonlarını temel alarak, yapısal olarak anlamlı bulunan alt yapıları (faktörleri) ortaya koymaktadır. Bu analiz maddelerin doğal halleriyle görülebilmesini ve bazı istatistiksel bilgilerin elde edilmesini sağlar. Öte yandan bu yöntemin ardından elde edilecek faktörlerin yorumlanmasını kolaylaştırmak amacıyla bir döndürme (rotation) işleminin yapılması gerekir. Yönlendirme dikey (orthogonal) ve yatay (oblique) olmak üzere iki temel biçimde uygulanan yöntemlere dayalıdır. Bu iki grubun ilke olarak birbirlerinden farklılıkları, yönlendirme sonrasında apsis ve ordinat eksenleri arasındaki açı ile ilişkilidir. Bu tekniklerden bazıları Varimax, Quartimax, Equamax ve Promax teknikleridir (Otrar, 2006).

Bütün bu işlemlerin sonucunda ise, her bir maddenin veya alt ölçeğin en az madde analizlerinden birinde beklentileri karşılama ölçüğe girmesi için yeterli gözükmektedir.

Ölçeğin faktör yapısını belirlemeye yönelik olarak öncelikle döndürülmemiş temel bileşenler analizi uygulanmış, ardından belirlenen faktörleri yorumlamada ve anlamlandırmada kolaylık sağlamak amacıyla Kaiser Normalleştirilmesiyle Varimax dik döndürme tekniği (Varimax with Kaiser Normalization) kullanılarak analiz yinelenmiştir. Faktör analizinin yorumlanabilir olduğuna da KMO ve *Bartlett Testi* sonuçlarına bakılarak karar verilmiştir. Elde edilen analiz sonuçları sırasıyla tablo halinde aşağıda sunulmuştur. Tablolar büyük hacimli olduğundan bu kısımda tabloların faktör yapılarını belirleyen kısımlarına yer verilirken, tabloların diğer kısımları ekler kısmında sunulmuştur.

YAPI GEÇERLİLİĞİ

Tablo 4: KMO ve Bartlett's Testi Değerleri

Kaiser-Meyer-Olkin	Örneklem Yeterliliği	,750
Barlett's Test of Sphericity	Ki-kare Değeri	5255,133
	S. Derecesi	1485
	P	,000

Ölçeğin Geçerliliğine İlişkin Bulgular

Kişisel Değerler Envanteri'nin yapı geçerliğini incelemek amacıyla açılımlayıcı faktör analizinde faktörlenebilirlik değişik yöntemlerle incelenmiştir. Öncelikle bütün maddeler arasında korelasyon matrisi incelenerek önemli oranda manidar korelasyonların olup olmadığına bakılmış ve faktör analizinin yapılabilmesine uygunluk gösterir nitelikte manidar ilişkilerin olduğu görülmüştür. Daha sonra örneklem uygunluğu (sampling adequacy) ve Barlett Sphericity testleri gerçekleştirilmiştir. Verilerin faktör analizine uygunluğu için Kaiser-Meyer-Olkin'in .60'dan yüksek ve Barlett testinin anlamlı çıkması beklenmektedir.

Ölçeğin yapı geçerliliği çalışması için ilk olarak toplanan veriler Kaiser-Meyer-Olkin=.75 ve Bartlett's ($p<.01$) test analizleri sonuçları ile faktör analizi yapılabileceği anlaşılmıştır. Ölçeğin 55 maddeden oluşan oluşarı Yıldız Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü'nde eğitim okuyan ve 200 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek için sonuçlar faktör analizine tabi tutulmuştur. Faktör analizi bir ölçekteki maddelerin birbirini dışta tutan daha az sayıda faktöre ayrılıp ayrılmadığını ortaya çıkarmak için yapılmaktadır. Aynı grupta toplanan maddelere, maddelerin içeriğine göre bir ad verilir. Faktör analizi ayrıca bir ölçeğin tek boyutlu olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılır (Balci, 2000, s. 68).

Kişisel Değerler Envanteri ölçeğinin ilk aşamada, tek boyutlu olup olmadığı Temel Bileşenler Analizi ile test edilmiştir. Ölçeğin birbirinden ilişkisiz faktörlere ayrışması beklentisi de Varimax dik döndürme tekniği uygulanarak incelenmiştir.

Faktör analizi sonuçlarını değerlendirmede dikkate alınan temel ölçüt, ölçekte yer alan ve değişkenlerle faktörler arasındaki korelasyonlar olarak yorumlanabilen faktör yükleridir. Faktör yüklerinin yüksek olması, değişkenin söz konusu faktör altında yer alabileceğinin bir göstergesi olarak görülmektedir.

Yapılan Faktör analizi sonucunda eigen değeri 1 olarak alındığında 15 faktör belirlenmektedir. Ancak maddelerin açıkladıkları yüklere bakıldığında özellikle son on faktörün (6.,7.,8.,9., 10., 11., 12.,13.,14.,15. faktörler) yeterince ayrışmadığı ortaya çıkmıştır. Öte yandan uygulanan dik döndürme işlemi sonrasında oluşan matris içinde gruplanan maddelerin mantıksal olarak açıklanabilirliğini düşüklüğü dikkate alınmıştır. Bu nedenle eigen değeri iki olarak alınarak faktör analizi işlemleri yinelenmiştir. Elde edilen sonuçlara ait Tablonun faktör yapılarını ortaya koyan bölümü aşağıda sunulmuştur. Tablolar büyük hacimli olduğundan bu kısımda tabloların faktör yapılarını belirleyen kısımlarına yer verilirken, tabloların diğer kısımları ekler kısmında sunulmuştur.

Tablo 5: Kişisel Değerler Envanteri Faktör Analizi Sonuçları

Faktör	Başlangıç Özdeğerleri (Initial Eigenvalues)			Toplam Faktör Yükleri		
	Total	Açıklanan Varyans %	Kümülatif %	Total	Açıklanan Varyans %	Kümülatif %
1	10,162	18,476	18,476	10,162	18,476	18,476
2	5,616	10,210	28,686	5,616	10,210	28,686
3	2,665	4,846	33,532	2,665	4,846	33,532
4	2,244	4,080	37,612	2,244	4,080	37,612
5	2,000	3,636	41,248	2,000	3,636	41,248
6	1,751	3,183	44,432			
7	1,687	3,068	47,500			
8	1,629	2,962	50,462			
9	1,501	2,729	53,191			
10	1,445	2,627	55,818			

Faktör analizine 55 madde ile başlanmıştır. İlk analiz sonuçları incelendiğinde ölçeğin özdeğeri 2'den büyük 5 faktörde toplandığı, en düşük madde yük değerinin 3.63 (%41,24) olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar Varimax Dik Döndürme Tekniği kullanılarak incelendiğinde her bir maddenin sadece bir tek faktörde yüksek değer verdiği görülmüştür. Bu çözümlemede faktör yük değerleri .30'dan düşük olan (8 madde) maddeler ölçekten çıkartılarak işlem tekrarlanmıştır. Yapılan analizler sonucunda kalan 47 maddenin faktör analizi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Kişisel Değerler Envanteri Ölçeği Oluşan Faktörler ve Açıkladıkları Varyans Miktarları

		Özdeğer	Varyansın Yüzdesi	Toplam Yüzde
I.	Faktör	6,40	11,64	11,64
II.	Faktör	5,39	9,81	21,45
III.	Faktör	4,39	7,99	29,45
IV.	Faktör	3,77	6,86	36,31
V.	Faktör	2,71	4,93	41,24

Oluşan beş faktörün açıklanan toplam varyans miktarı %41,24'tür. Faktörlerin açıkladıkları varyans miktarları sırasıyla birinci faktör için %11,64, ikinci faktör için %9,81, üçüncü faktör için %7,99, dördüncü faktör için %6,86 ve beşinci faktör için %4,93 olarak belirlenmiştir.

Alt boyutlara giren maddeler ve madde sayıları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7: Faktör Analizi Sonucunda Belirlenen Alt Boyutlar ve Bu Boyutlardan Yük Alan Maddeler

Faktörler	Madde Sayısı	Madde Numaraları
1	16 madde	50, 34, 54, 48, 40, 45, 2, 15, 47, 52, 39, 9, 18, 17, 30, 1
2	12 madde	49, 43, 14, 28, 36, 41, 21, 33, 46, 8, 6, 10
3	9 madde	55, 4, 13, 53, 26, 3, 38, 44, 24
4	6 madde	22, 19, 27, 12, 20, 31
5	4 madde	37, 7, 42, 5

Tabloda 7'de görüldüğü üzere belirlenen birinci faktör 16 maddeden (50, 34, 54, 58, 40, 45, 2, 15, 47, 52, 39, 9, 18, 17, 30, 1. maddeler); ikinci faktör 12 maddeden (49, 43, 14, 28, 36, 41, 21, 33, 46, 8, 6, 10. maddeler); üçüncü faktör 9 maddeden (55, 4, 13, 53, 26, 3, 38, 44, 24. maddeler); dördüncü faktör 6 maddeden (22, 19, 27, 12, 20, 31. maddeler); beşinci faktör 4 maddeden (37, 7, 42, 5. maddeler) oluşmaktadır. Son halinde ölçek 47 maddeden oluşmaktadır.

Her bir faktör içine giren maddeler incelenerek oluşan alt boyutlar isimlendirilmiştir. Bu bağlamda ölçeğin aslının kullanıldığı Roy (2003) çalışmasında ölçeğin analizinde elde edilen faktör grupları ve bu gruplarda yer alan faktör yükleri göz önüne alınmış; bu çalışmada faktör gruplarına verilen isimler mevcut değerler doğrultusunda incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda araştırmada oluşan faktör yüklerinin ölçeğin kullandığı ilk çalışmada yer alan faktör gruplarıyla birebir uyumadığı görülmüştür. Birim faktör yapımıza giren maddelerin Roy (2003) tarafından gerçekleştirilen çalışmada oluşturulmuş olan faktör gruplarında oluşturulan alt boyutlarında yer değiştirdikleri görülmüş ve buna göre maddelerin yer aldığı gruplara göre alt boyutlar tespit edilerek yeniden isimlendirme işlemi yapılmıştır.

Bu aşamanın ardından oluşan faktörler için güvenilirlik analizlerinin gerçekleştirilmesi işlemlerine geçilmiştir. Her bir faktör grubu üzerinden hesaplanan Cronbach Alpha değeri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 8: Faktör Analizi Sonucunda Belirlenen Alt Boyutlar ve Bu Boyutlardan Ait Güvenirlik Katsayıları

Faktör	Cronbach Alpha	Guttman	Sperman Brown
1. (Disiplin ve Sorumluluk)	.61	.61	.83
2. (Güven ve Bağışlama)	.71	.68	.84
3. (Dürüstlük ve Paylaşım)	.60	.63	.83
4. (Saygı ve Doğruluk)	.68	.69	.84
5. (Paylaşım ve Saygı)	.65	.69	.84
TOPLAM	.63	.65	.84

Tablodan 8'den de anlaşılacağı gibi, Kişisel Değerler Envanter Ölçeği'nin iç tutarlık katsayıları analizi sonucunda. Cronbach alpha değerleri $\alpha=.71$ (Güven ve Bağışlama) ile $\alpha=.60$ (Dürüstlük ve Paylaşım) arasında değişmektedir. Guttman değerleri $G=.69$ (Saygı ve

Doğruluk ile Paylaşım ve Saygı) ile $G=.61$ (Disiplin ve Sorumluluk) arasında değişmiştir. Öte yandan Spearman Brown değerleri de $S=.84$ (Güven ve Bağışlama, Saygı ve Doğruluk, Paylaşım ve Saygı) ile $S=.83$ (Disiplin ve Sorumluluk, Dürüstlük ve Paylaşım) arasında yer almıştır. Ölçeğin toplamı için alpha değeri $\alpha=.63$; Guttman değeri $G=.65$; Spearman Brown değeri de $S=.84$ olarak hesaplanmıştır.

Tablo 9. Kişisel Değerler Envanteri Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Madde No:	Faktör 1 Disiplin ve Sorumluluk	Faktör 2 Güven ve Bağışlama	Faktör 3 Dürüstlük ve Paylaşım	Faktör 4 Saygı ve Doğruluk	Faktör 5 Paylaşım ve Saygı
50	.73				
34	.70				
54	.67				
48	.62				
40	.61				
45	.57				
2	.57				
15	.57				
47	.54				
52	.53				
39	.50				
9	.48				
18	.47				
17	.44				
30	.42				
1	.41				
49		.76			
43		.76			
14		.71			
28		.70			
36		.58			
41		.58			
21		.54			
33		.53			
46		.50			
8		.50			
6		.50			
10		.40			
55			.57		
4			.53		
13			.53		
53			.49		
26			.47		
3			.44		
38			.44		
44			.41		
24			.40		
22				.66	
19				.62	
27				.55	
12				.51	
20				.47	
31				.44	
37					.70
7					.52
42					.51
5					.42

Faktör yüklerinin hangi faktörde toplandığı tespit edilerek 1. faktör grubuna “disiplin ve sorumluluk”, 2. faktör grubuna “güven ve bağışlama”, 3. faktör grubuna “dürüstlük ve paylaşım”, 4. faktör grubuna “saygı ve doğruluk” ve 5. faktör grubuna “paylaşım ve saygı” adı verilmiştir.

Tablo 10:. “Kişisel Değerler Envanteri” ile “Schwartz Değerler Ölçeği” Arasındaki Korelatif İlişkiler

	Disiplin ve Sorumluluk	Güven ve Bağışlama	Dürüstlük ve Paylaşım	Saygı ve Doğruluk	Paylaşım ve Saygı
Güç	,112	,489**	,190	-,084	,140
Başarı	,082	,329*	,153	,067	,132
Hazcılık	-,050	,291*	,110	,082	,248
Uyarılma	-,035	,356*	,112	,115	,054
Evrensellik	,180	,040	,349*	,124	,294*
Yardıms severlik	,228	,178	,386**	,158	,321*
Uyum	,206	,132	,372**	,149	,289*
Güvenlik	,215	,270	,434**	-,074	,321*
Öz-denetim	,095	,107	,156	,036	,309*
Geleneksellik	,116	,057	,261	-,125	-,082

* p<0.05, **p<0.01, N=50.

Kriter geçerliliği analizi için “Kişisel Değerler Envanteri” ile bu ölçeğe eşdeğer ölçme araçlarından olan “Schwartz Değerler Ölçeği” tesadüfî olarak seçilen 50 kişiye farklı zamanlarda uygulanmış ve iki ölçeğe verilen yanıtlar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek üzere yapılan Pearson Çarpım Moment korelasyon analizi sonucunda Kişisel Değerler Envanteri Ölçeği’nde yer alan “Disiplin ve Sorumluluk” ve “Saygı ve Doğruluk” faktör grubu ile Schwartz Değerler Ölçeği’nde yer alan “geleneksellik” faktör grubu puanları dışında tüm alt boyutlar arasındaki ilişkiler pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<.05). “Güven ve Bağışlama” ile “Başarı”, “Hazcılık”, “Uyarılma” alt boyutları arasında; “Dürüstlük ve Paylaşım” ile “Evrensellik”, “Yardıms severlik”, “Uyum” ve “Güvenlik” alt boyutları arasında; “Paylaşım ve Saygı” ile “Evrensellik”, “Yardıms severlik”, “Uyum”, “Güvenlik” ve “Özdenetim” alt boyutları arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür.

“Kişisel Değerler Envanteri” ile kriter geçerliliği için karşılaştırmalı korelasyon analizi yapılan “Schwartz Değerler Ölçeği” arasında benzer faktör grupları arasında pozitif yönde çıkan ilişkiler ölçme aracının ölçme işlemi için geçerli olduğunu göstermektedir.

TARTIŞMA

Kişisel Değerler Ölçeğinin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmasını içeren mevcut çalışma sonucunda ölçeğin dilsel eşdeğerliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin beş farklı faktörden/boyuttan (Faktör 1: Disiplin ve

Sorumluluk, Faktör 2:Güven ve Bağışlama, Faktör 3: Dürüstlük ve Paylaşım, Faktör 4: Saygı ve Doğruluk ile Faktör 5: Paylaşım ve Saygı) oluşmuştur. Elde edilen faktör grupları orijinalinden kısmen farklıdır. Bu faktörler toplam varyansın % 41,24'ünü açıklamaktadır. Orijinali 55 maddeden oluşan ölçeğin faktör yükleri. 30'un altında kalan sekiz madde çıkartıldığından Türkçe formu 47 maddeden oluşmaktadır.

“Kişisel Değerler Envanteri” ile kriter geçerliliği için karşılaştırmalı korelasyon analizi yapılan “Schwartz Değerler Ölçeği” arasında benzer faktör grupları arasında pozitif yönde çıkan ilişkiler ölçme aracının ölçme işlemi için kriter geçerliliğine sahip olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin toplam güvenirlik değerinin hesaplanmasında kullanılan Cronbach alpha değeri .63'dür. Alt boyutların değerleri ise .60 ile .71 arasında değişmektedir. .60'ın üzerinde cronbach alfa değerleri içtutarlılık/güvenirlik için yeterli görüldüğünden ölçeğin hem toplam bazda hem de alt ölçekler bazında gerekli güvenirliğe sahip olduğu söylenebilir.

Ülkemizde değerlerin ölçülmesiyle ilgili kısıtlı araçların varlığı düşünüldüğünde Bireysel Değerler Envanteri'nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak araştırmacılar tarafından akademik çalışmalarda ve özellikle duyuşsal alan eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesinde kullanılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aavik, T. ve Allik, J. (2002). The structure of Estonian personal values: A lexical approach. *European Journal of Personality*, 16, 221-235.
- Avcı, N. (2007). Üniversite gençliğinin bireysel ve toplumsal değerlere ilgi ve bakışı: Süleyman Demirel Üniversitesi örneği. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Aralan & M. Zengin (Ed.), *Değerler ve eğitimi uluslararası sempozyumu* içinde (s. 819-851). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Aydın, M. (2003). Gençlerin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3, 121-144.
- Cafoğlu, Z. ve Akar, Ö. Ş. (2007). Üniversitelerde ahlaki değerlerin davranışa yansımalarının oluşturduğu örgüt ikliminin algılanması. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Aralan & M. Zengin (Ed.), *Değerler ve eğitimi uluslararası sempozyumu* içinde (s. 773-798). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Devos, T., Spini, S. ve Schwartz, S. H. (2002) Conflicts among human values and trust in institutions. *British Journal of Social Psychology*, 41, 481-494.
- Elizur, D. ve Sagie, A. (1999). Facets of personal values: A structural analysis of life and work values. *Applied psychology: An International Review*, 48, 73-87.
- Gömlüksiz, M. (2007). Lise öğrencilerinin toplumsal değerlere ilişkin tutumları: Elazığ İli Örneği. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Aralan & M. Zengin (Ed.), *Değerler ve eğitimi uluslararası sempozyumu* içinde (s. 727-741). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- McCarty, J. A. ve Schrum, L. J. (2000). The measurement of personal values in survey research. *Public Opinion Quarterly*, 64, 271-298.
- Mehmedoğlu, A. U. (2004) Kişilik ve Din, DEM yayınları, İstanbul.
- Otrar, M. (2006). *Öğrenme Stilleri ile Yetenekler, Akademik Başarı ve ÖSS Başarısı Arasındaki İlişki*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Doktora Tezi, s. 104, İstanbul.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3, 217-239.
- Özensel, E. (2007). Liseli kız ve erkek öğrencilerin değer yargıları ve Türk toplumunun temel kurumlarına bakış açıları. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Aralan & M. Zengin (Ed.), *Değerler ve eğitimi uluslararası sempozyumu* içinde (s. 743-769). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Rokeach, M. (1974). Change and stability in American value systems: 1968-1971. *Public Opinion Quarterly*, 38, 222-238.
- Rokeach, M. ve Regan, J. F. (1980). The role of values in the counseling situation. *The Personal and Guidance Journal*, 58, 576-582.

- Roy, A. (2003). *Factor analysis and initial validation of the personal values inventory*. Unpublished doctorate dissertation, Tennessee State University, USA.
- Sagie, A., Kantor, J., Elizur, D., ve Barhoum, M. İ. (2005) A cross-cultural investigation of personal values: The Israeli-Palestinian Case. *Problems and Perspectives in Management*, 2, 148-157.
- Sağnak, M. (2004). Kişi-örgüt değer uyumunu ölçme çalışmaları ve kullanılan yöntemlerin karşılaştırılması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5, 101-124.
- Sağnak, M. (2005). İlköğretim okullarında görevli yönetici ve öğretmenlerin değer uyum düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 5, 207-228.
- Sağnak, Ş. (2007). Orta öğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin okulun örgütsel değerlerine ilişkin algıları ile kişisel değerleri arasındaki uyum düzeyleri. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Aralan & M. Zengin (Ed.), *Değerler ve eğitimi uluslararası sempozyumu* içinde (s. 715-726). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Yavuz, Ş. (2007). Değerlerin seçeresi, doğası, sınırı ve devamlılığı: Değerlerin dinî, ve sosyal karakteri ve sürekliliği. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Aralan & M. Zengin (Ed.), *Değerler ve eğitimi uluslararası sempozyumu* içinde (s. 89-110). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.

Ek.1 Kişisel Değerler Envanteri Alt Boyutları ve İçerdikleri Maddeler

Faktör 1. “Disiplin ve Sorumluluk”

50. Nitelikli bir çalışma ortamına kendimi adamaktayım.
34. Adanmış bir çalışsanım
54. İşverenimin başarılı olduğunu görmeye kendimi adadım.
48. Ulaşmaya çalıştığım amaçlarım var.
40. Hedeflerim vardır.
45. İnsanların itimat ettiği biriyimdir
2. İşimi yaparken doğru süreçleri takip ederim.
15. Kendimi disiplinli biri olarak görüyorum.
47. Güvenilir biriyim
52. Kendimi sadık bir kişi olarak tanımlarım
39. İnsanlar bana güvenir.
9. Kendimi kaliteli bir ürün ortaya koymaya adanmışımdır.
18. İşte adil olarak kendime düşen payı yaparım.
17. Birlikte çalıştığım insanlara saygı duyarım.
30. İnandığım bir değer vardır.
1. Özgür ruhlu olmakla kendini kontrol edebilmek arasında denge kurabilirim.

Faktör 2. “Güven ve Bağışlama”

49. “Affedebilir ve unutabilirim”
43. Hata yapan insanları affedebilirim.
14. Biri benim duygularımı incittiğinde affedebilirim.
28. Geçmişte bana yanlış davranmış olan birini affederim.
36. Kin tutarım.
41. “Özür dilerim” demek benim için kolaydır
21. Başkalarına güvenmenin eski moda olduğunu düşünüyorum.
33. Geçmiş deneyimlerimden dolayı konuşmayacağım insanlar vardır
46. Diğer insanlara güvenmek konusunda şüpheliyimdir.

8. Hiç kimseye güvenemem.
6. Bir şeyi yapacağını söyleyip de yapmayan insanları affedebilirim.
10. Diğer insanların fikirlerini dinlemektense kendimi onlarla karşı karşıya kalmış buluyorum.

Faktör 3. “Dürüstlük ve Paylaşım”

55. Sonuçları ne olursa olsun doğrulardan yanayım.
4. Özür dilemek bana göre değildir.
13. Dürüstlük benim için en üstün önceliğe sahiptir.
53. Sözüm senedir.
26. Paylaşmacı biriyim.
3. Dürüstlük ve doğruluk başarıyla ilişkilidir
38. Dürüstlüğün işe yaradığını düşünürüm.
44. Kendimi dürüst biri olarak görürüm.
24. Birlikte çalıştığım insanların yorumlarını saldırgan bulursam onlara nasıl hissettiğimi söylerim.

Faktör 4. “Saygı ve Doğruluk”

22. Kendi hatalarım hakkında dürüst olabilirim.
19. Bir hata yaptığımda hatamı kabul ederim.
27. Dürüstçe fikirlerimi ifade ederim.
12. Dürüstlük ve bütünleşme ev dışında gerekli değildir.
20. Başkalarının bakış açılarına saygı duyarım.
31. Bence özür dilemek zayıflık işaretidir.

Faktör 5. “Paylaşım ve Saygı”

37. Biriyle paylaşımında bulununca kendimi iyi hissederim.
7. Diğer insanların katkısına saygı duyarım.
42. Kendimi tümüyle iyi hissetmemde paylaşmanın yeri büyüktür.
5. Bence paylaşmak iyi ve sağlıklı bir ilişkinin temelidir.